

Lämplighetsbedömningen enligt MiFID II-direktivet

Författare

- ❖ Hannele Alanen / hannele.alanen(at)fiva.fi
- ❖ Nina Männynmäki / nina.mannynmaki(at)fiva.fi
- ❖ Riitta Seppä / riitta.seppa(at)fiva.fi

1 Temabedömningens mål och sammanfattning av slutledningarna

Finansinspektionen har bedömt hur väl tillhandahållarna av investeringstjänster (nedan även bolagen) har följt skyldigheten att göra en lämplighetsbedömning enligt MiFID II-direktivet¹. Lämplighetsbedömningen är den del av de krav på uppföranderegler som hänför sig till investerarskyddet. Skyldigheten att göra en lämplighetsbedömning gäller tillhandahållande av investeringsrådgivning eller kapitalförvaltning.

En tillhandahållare av investeringstjänster ska innan en investeringstjänst erbjuds inhämta nödvändiga upplysningar om kundens kunskaper om och erfarenheter av produkten eller tjänsten och om kundens finansiella ställning, inbegripet förmågan att bära förluster, och investeringsmål, inbegripet risktoleransen, så att tillhandahållaren av investeringstjänster kan rekommendera kunden de investeringstjänster och finansiella instrument som är lämpliga för denne, och i synnerhet är förenliga med kundens risktolerans och förmåga att bära förluster. När en tillhandahållare av investeringstjänster tillhandahåller investeringsrådgivning om ett paket av kombinerade tjänster eller produkter, ska den bedöma att hela det kombinerade produkt- eller tjänstepaketet är lämpligt för kunden.

Mål

Målet med temabedömningen är att reda ut och bedöma på vilket sätt företagen under tillsyn följer skyldigheten att göra en lämplighetsbedömning enligt MiFID II-direktivet vid tillhandahållande av investeringstjänster och hur väl kundernas investerarskydd som eftersträvas i regleringen förverkligas genom att iakttä denna skyldighet.

Temabedömningen begränsades till de uppföranderegler som hänför sig till icke-professionella kunder. Fem värdepappersföretag och banker var föremål för temabedömningen.

Temabedömningen var också en del av den gemensamma tillsynsåtgärden (Common Supervisory Action) för nationella tillsynsmyndigheter som verkställs av Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten (Esma) med målet att, utöver de ovan nämnda

¹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/65/EG om marknader för finansiella instrument.

målen, identifiera god och dålig praxis i uppfyllandet av skyldigheten i de enskilda medlemsländerna samt att förenhetliga tillsynen. Största delen av frågorna i temabedömningen var gemensamma för alla medlemsländerna.

Esma publicerade den 21 juli ett [utlåtande](#) om den gemensamma tillsynsätgården. Esma använder iakttagelserna i uppdateringen av sina [riktlinjer om vissa aspekter av lämplighetskraven](#) (ESMA35-43-1163).

Temabedömningen genomfördes med en elektronisk enkät samt genom att bedöma ett sampel av bolagens lämplighetsbedömningar. För varje bolag bedömdes förutom svaren även de interna anvisningarna och den kundspecifika dokumentationen.

Sammanfattning av slutledningarna av temabedömningen

- Det fanns brister i de interna anvisningarna om lämplighetsbedömning. I bolagens interna anvisningar beskrevs det inte konkret hur bolagets investeringsrådgivare motiverar sina beslut om att rekommendera en viss investeringsprodukt för kunden. De interna anvisningarna var bristfälliga vad gäller dokumenteringen av uppgifterna och motiveringarna i anslutning till lämplighetsbedömningen.
- Utredningen av kundens investeringskunskap och förmåga att bära förluster var bristfällig.
- Motiveringarna i lämplighetsrapporten var i huvudsak otillräckliga. Tillräckligt individualiserade motiveringar till varför man gett ett visst investeringsråd saknades. Även analyserna av kostnader och fördelar samt motiveringarna till byte av investeringsprodukt var otillräckliga.
- Iakttagelserna av temabedömningens sampel stödde inte till alla delar bolagens svar eller interna anvisningar, utan stod i många fall i konflikt med dessa. Iakttagelserna av sampel visade att bolagen inte alltid handlade i enlighet med sina interna anvisningar.
- De nyare kraven enligt MiFID II hade följts klart sämre än de etablerade kraven som regleringen ställt redan tidigare.

2 Upplysningar som inhämtats av kunderna

Villkor

- Lagen om investeringstjänster 7474/2012 10 kap. 4 § 1 mom. och 10 kap. 6 §
- Direktivet om marknader för finansiella instrument 2014/65/EU (MiFID II, nedan direktivet) artikel 25(2)
- Kommissionens delegerade förordning (EU) 2017/565 (nedan förordningen) artikel 54 och 55
- Riktlinjer om vissa aspekter av lämplighetskraven i MiFID II (ESMA35-43-1163) (nedan riktlinjerna)

laktagelser

Allmänt

Alla bolag svarade att de tillhandahåller investeringsrådgivning för kunderna vid personliga möten, och att rådgivningen även omfattar telefon- och videomöten. En del av bolagen erbjuder också investeringsrådgivning på nätet. Utöver ovan nämnda använder ett bolag även automatiserad investeringsrådgivning. Alla bolag har fastställt att det ska göras en lämplighetsbedömning alltid då kunden ges investeringsrådgivning.

I fråga om vissa bolag framgick det inte om de erbjuder regelbundna lämplighetsbedömningar. På basis av de dokument som behandlades i temabedömningen blev det även oklart om kunden fått tillräcklig information om vad investeringsrådgivningen innehåller, bl.a. om regelbunden lämplighetsbedömning.

Alla bolag använder en blankett i standardformat för lämplighetsbedömning. Största delen av bolagen använder någon form av system som hjälp vid lämplighetsbedömningen. I vissa bolag styr systemet insamlingen av uppgifter så att alla upplysningar som regleringen förutsätter samlas in, och därtill föreslår systemet olika investeringsalternativ för investeringsrådgivaren. I vissa bolag utgörs systemet endast av en miljö, där lämplighetsbedömningen görs och som bidrar till att producera den grundläggande information som finns om kunden i bolaget, t.ex. om kundens finansiella situation, ur bolagets andra system.

I regel samlade alla bolag in de kunduppgifter som regleringen förutsätter, med det observerades emellertid vissa brister i den praktiska insamlingen av uppgifter samt i de insamlade uppgifternas tillräcklighet. Bolagen har på olika sätt fastställt vad som kan anses vara tillräckliga upplysningar. För en del av bolagen har tillräckliga upplysningar definierats per kundgrupp, i en del per produkt och i vissa bolag har en sådan indelning inte gjorts överhuvudtaget. I flera bolags interna anvisningar eller svar togs det inte i tillräcklig grad ställning till huruvida bolaget samlar in mer noggrannare upplysningar och på vilket sätt, ifall kunden är en person i svagare ställning, t.ex. en äldre person eller en oerfaren kund.

Ett bolag svarade att det iakttar proportionalitetsprincipen vid inhämtande av uppgifter så att den investeringsprodukt som erbjuds samt det belopp som ska investeras inverkar på den information som samlas in. Detta beror på att bolaget tillhandahåller sådan placeringsrådgivning där det inte t.ex. beaktar kundens befintliga investeringar eller annan förmögenhet överhuvudtaget. Rådgivningen innehåller endast köprekommendationer och hänför sig till kundens enskilda eller begränsade investeringsmål.

Alla bolag hade interna anvisningar om de uppgifter som ska inhämtas för lämplighetsbedömningen, men anvisningarnas nivå varierade mycket mellan bolagen. I vissa bolag omfattade anvisningarna inte alla delområden i lämplighetsbedömningen. Exempelvis saknades det i några bolag helt och hållet anvisningar om hur lämplighetsbedömningen ska göras då föremålet är en juridisk person eller en fysisk person som företräder en eller flera andra fysiska personer.

Kundens investeringskunskap och erfarenhet

Alla bolag frågar inte kunden om dennas investeringskunskap, utan endast om dess investeringserfarenhet. Utifrån kundernas svar bedömer bolagen även kundens investeringskunskap på basis av frågorna om investeringserfarenhet.

Ett av bolagen konstaterade att investeringserfarenheten stöder bedömningen av kundens förståelse, men att den inte kan ersätta bristfällig produktkännedom. Produktkännedomen ansågs vara en avgörande faktor vid bedömningen av om produkten är lämplig för kunden. De bolag som frågade kunden om dennes investeringskunskap, förlitar sig enbart på kundens självbedömning, och använder inte objektiva bedömningskriterier för att utvärdera kunden svar.

Alla bolag frågade kunden om dennes investeringskunskap, men bolagen använder inte objektiva bedömningsvillkor för att utvärdera svaren. Vissa bolag frågade kunden mycket kort om dennes investeringserfarenhet. Uppgifter om exempelvis hur lång investeringserfarenhet kunden har begärs per produkttyp, medan uppgifter om engångsinvesteringens storlek och hur ofta kunden fattar investeringsbeslut begärs en gång och gäller alla produkter. Finansinspektionen observerade även att vissa bolag frågade kunden om dennes investeringserfarenhet på ett allmänt plan och således hänförs frågorna inte alls till en viss produkt.

Kundens finansiella situation

Beträffande vissa bolag var det oklart om det av kunden begärts tillräcklig finansiell information. En del av bolagen har t.ex. inte fastställt kundens förmåga att bära förlust överhuvudtaget. I de bolag där kundens förmåga att bära förlust fastställs, beaktas kundens individuella förhållanden inte vid fastställandet av förmågan att bära förlust, utan förmågan att bära förlust fastställs schematiskt. I vissa bolag har förmågan att bära förlust därtill fastställts till en mycket hög nivå. I förmågan att bära förlust har exempelvis kundens hela investeringsförmögenhet inräknats.

Kundens investeringsmål

Alla bolag reder på basis av de uppgifter som kunderna ger ut kundernas investeringsmål, men det fanns skillnader i utredningssätten: i vissa bolag kan kunden välja det lämpligaste bland färdiga svarsalternativ och i andra bolag kan kunderna mycket fritt och med egna ord beskriva sina investeringsmål. Utifrån samplet observerades att vissa bolag har antingen bristande dokumentering av investeringsmålen eller så omfattar praxisen inte att man frågar samtliga kunder om deras investeringsmål.

Kundens preferenser avseende hållbarhetsfaktorerna

I temabedömningen ombads bolagen även uppge om de samlar in uppgifter om kundernas preferenser avseende hållbarhetsfaktorerna, dvs. ESG-faktorerna i anslutning till investeringsprodukterna, eftersom detta krav kommer att tas in i regleringen år 2022. För närvarande ber endast några bolag om denna information. I ett bolag var detta en obligatorisk uppgift som begärs av kunden.

Uppdatering av kundinformation

Majoriteten av bolagen uppdaterar de uppgifter som kunden lämnar för lämplighetsbedömningen i alla kontakter med kunden. Detta gäller även situationer då bolaget erbjuder investeringsrådgivning av engångsnatur.

I regel uppdaterar bolagen kunduppgifterna med 1–3 års intervall, såvida kunden erbjuds regelbunden lämplighetsbedömning och det inte förekommer någon kundkontakt däremellan. Majoriteten av bolagen erbjuder regelbunden lämplighetsbedömning antingen för alla eller en del av kunderna. I fråga om vissa bolag var det oklart om de erbjuder regelbunden lämplighetsbedömning.

Alla bolag uppdaterar inte kundernas uppgifter i sin helhet när de erbjuder regelbunden lämplighetsbedömning. Ett av bolagen uppdaterar endast de finansiella uppgifterna som bolaget känner till och kunden kontaktas inte alls i samband med uppdateringen. I vissa bolag är lämplighetsbedömningen i anslutning till en uppdatering mindre omfattande än den ursprungliga lämplighetsbedömningen.

Alla bolag följer uppdateringen av kunduppgifterna. En del av bolagen uppdaterar uppgifterna samtidigt med uppdateringen av kundkontrolluppgifterna. Enligt iakttagelserna i temabedömningen uppdateras då endast sådana uppgifter som är gemensamma för enkäterna och således blir en stor del av uppgifterna i lämplighetsbedömningen inte uppdaterade.

Finansinspektionens ståndpunkt

Allmänt

Finansinspektionen anser att de upplysningar som inhämtas av kunderna inte i fråga om alla bolag kan anses vara tillräckliga enligt regleringen. De största bristerna ansluter sig till utredningen av kundens förmåga att bära förluster och dennes investeringskunskap och -erfarenhet.

Bolaget bör ha omfattande interna anvisningar om inhämtandet av upplysningar.² Utan interna anvisningar är det i verkligheten inte möjligt att tillämpa enhetliga förfaranden vid lämplighetsbedömning eller att övervaka lämplighetsbedömningarna. Bolagen bör även fästa uppmärksamhet vid att de dokumenterat sina principer för inhämtande av upplysningar i det fall då kunden är en juridisk person eller då en eller flera fysiska personer företräds av en annan fysisk person³

I de uppgifter som inhämtas av kunden kan det ingå faktorer som inverkar på om det investeringsobjekt som erbjuds är lämpligt för kunden. En sådan faktor kan t.ex. vara kundens ålder eller annan motsvarande faktor som gör att kunden i egenskap av avtalspart är i en svagare ställning. Bolagen ska ha interna förfaranden i vilka det fastställs på vilket sätt äldre kunder och personer i svagare ställning beaktas då investeringstjänster och -produkter erbjuds.⁴

² Artikel 54(2) i förordningen och punkterna 22 och 33 i riktlinjerna.

³ Artikel 54(6) i förordningen.

⁴ Punkterna 27 och 40 i riktlinjerna.

Bolagen kan använda proportionalitetsprincipen vid inhämtandet av information, såvida principerna är fastställda och dokumenterade. Bolagen ska fastställa omfattningen av den information som ska samlas in från kunder mot bakgrund av alla aspekter av de investeringsrådgivnings- eller portföljförvaltningstjänster som ska tillhandahållas kunderna. Om bolaget beslutar att inhämta mindre information än vad regleringen kräver av kunderna, ska det motivera varför. Bolagen ska skaffa fram den information från kunderna eller de presumtiva kunderna som krävs för att företaget ska förstå avgörande fakta om kunden och med vilken de skäligen kan försäkra sig om att regleringen iakttas.⁵

Kundens investeringskunskap och -erfarenhet

Bolagen ska utreda och bedöma kundens investeringserfarenhet och -kunskap klart skilt för sig. Utifrån kundens investeringserfarenhet kan det inte dras direkta slutsatser om kundens investeringskunskap.⁶ Bolagen bör inhämta tillräckligt med information för att också kunna bedöma kundens investeringskunskap i syfte att bedöma kundens förmåga att förstå karaktären hos varje investeringsprodukt som bolaget planerar att rekommendera och riskerna i anslutning till den.⁷

Då kundernas investeringserfarenhet utreds bör bolagen även särskilja produkterna tillräckligt bra från varandra. Uppgifter om art, volym och frekvens för kundens transaktioner med finansiella instrument bör således begäras skilt för varje investeringsprodukt. Exempelvis uppgifter om storleken på en engångsinvestering ska begäras skilt för varje investeringsprodukt och inte på en gång så att frågan gäller alla investeringsprodukter. Då produkterna skiljs åt ska bolagets hela produkturval beaktas.⁸

Som svar på de allmänna frågorna om vilka investeringsprodukter som kunden känner till och om kunden känner investeringsprodukternas egenskaper och risker fås kundens självbedömning av sin investeringskunskap. Då information inhämtas om kundens investeringskunskap och -erfarenhet är det viktigt att tillhandahållarna av investeringsprodukter använder objektiva kriterier i stället för att dra slutledningar enbart på basis av kundens självbedömning.⁹

Kundens finansiella situation

Bolaget ska i sina interna anvisningar klart definiera på vilket sätt det fastställer kundens förmåga att bära förlust. Då förmågan att bära förlust fastställs ska kundens personliga omständigheter beaktas. Sådana faktorer kan t.ex. vara kundens ålder, familjesituation, äktenskaplig status, anställningssituation och behov att realisera investeringarna. Kundens finansiella situation kan således inte fastställas helt schematiskt.¹⁰ Kundens förmåga att bära förlust kan inte fastställas till en oskäligt hög nivå. Finansinspektionen anser att

⁵ Artikel 54(2–5) i förordningen.

⁶ Finansinspektionen har i december 2020 framfört motsvarande synpunkt i temabedömningen om ändamålsenlighetsbedömning. Temabedömningens slutledningar finns här: [Tillhandahållare av investeringstjänster bör utveckla sina processer för produktgodkännande och ändamålsenlighetsbedömningar - www.finanssivalvonta.fi](http://www.finanssivalvonta.fi).

⁷ Punkt 38 i riktlinjerna

⁸ Artikel 55(1)(b) i förordningen.

⁹ Finansinspektionen har i december 2020 framfört motsvarande synpunkt i temabedömningen om ändamålsenlighetsbedömning. Temabedömningens slutledningar finns här: [Tillhandahållare av investeringstjänster bör utveckla sina processer för produktgodkännande och ändamålsenlighetsbedömningar - www.finanssivalvonta.fi](http://www.finanssivalvonta.fi).

¹⁰ Punkt 27 i riktlinjerna.

förmågan att bära förlust inte utan goda motiveringar kan omfatta en betydande del av kundens tillgångar.

Kundens preferenser avseende hållbarhetsfaktorerna

Till god praxis kunde höra att inhämta information om kundens preferenser avseende hållbarhetsfaktorerna som en del av investeringsmålen¹¹, eftersom regleringen i framtiden kommer att förutsätta detta. Då den uppdaterade förordningen¹² träder i kraft ska den information om investeringsmålen som inhämtas av kunder och presumtiva kunder i tillämpliga delar även innehålla information om vilka hållbarhetsfaktorer som kunden anser att är viktiga.

Regelbunden lämplighetsbedömning och uppdatering av informationen

Bolag som har en pågående kundrelation ska kunna visa fram att de har lämpliga riktlinjer och rutiner för att upprätthålla tillräcklig och aktuell kundinformation. Dessutom ska bolagen fastställa vilka uppgifter som bör uppdateras och hur uppdateringen bör göras.¹³ Bolagen ska fästa särskild uppmärksamhet vid att de uppdaterar all den information som förutsätts i regleringen. En uppdatering av exempelvis endast de finansiella uppgifter som bolaget känner till räcker inte. Då regelbunden lämplighetsbedömning erbjuds, ska informationen uppdateras minst en gång per år.¹⁴

En del av bolagen har slätt ihop uppdateringen av den information som insamlats för lämplighetsbedömningen med uppdateringen av kundkontrolluppgifterna. Detta är i sig möjligt, men bolagen ska då försäkra sig om att också all den information som är viktig med tanke på lämplighetsbedömningen uppdateras. Med tanke på uppdateringen är det viktigt att bolaget är i kontakt med kunden för att säkerställa att den information som bolaget har är korrekt och uppdaterad.

Finansinspektionen påpekar att en regelbunden lämplighetsbedömning inte kan vara en mervärdestjänst för kunden om den erbjuds alla kunder, eftersom en mervärdestjänst bör vara extra service eller service på en högre nivå. Esma har publicerat en ny Q&A i ärendet i mars 2021.¹⁵ Finansinspektionen uppmanar bolagen att ta del av det aktuella dokumentet och att reflektera sina tjänster mot de ståndpunkter som ges i dokumentet.¹⁶

3 Lämplighetsbedömning

Villkor

- 10 kap. 4 § 1 mom. i lagen om investeringstjänster
- Kommissionens delegerade förordning (EU) 2015/2017 artikel 54 och 55
- Riktlinjer om vissa aspekter av lämplighetskraven i MiFID II (ESMA35-43-1163)

¹¹ Punkt 28 i riktlinjerna.

¹² Träder i kraft uppskattningsvis 10/2022: [\(EU\) 2017/565](#).

¹³ Artikel 54(7) i förordningen och punkt 52 i riktlinjerna.

¹⁴ Artikel 54(13) i förordningen.

¹⁵ Questions and Answers On MiFID II and MiFIR investor protection and intermediaries topics – Inducements Q&A 8 (ESMA25-43-349) (nedan Q&A).

¹⁶ Lagen om investeringstjänster 10 kap. 6 § och Q&A s. 112–115.

Iakttagelser

Allmänt

Utifrån iakttagelserna i temabedömningen har de flesta bolagen haft tillräckliga interna uppföranderegler för lämplighetsbedömning. I bolagens interna anvisningar beskrivs det inte konkret på vilket sätt investeringsrådgivaren beslutar att rekommendera en viss investeringsprodukt för kunden. En del av bolagen svarade att systemet producerar en investeringsprofil för kunden och föreslår de investeringsprodukter som passar profilen.

Många bolag hade brister i dokumenteringen av bedömningsgrunderna. Många bolag svarade t.ex. att de som grund för lämplighetsbedömningen även antecknar diskussioner med kunderna, men dokumentationen av den information som insamlas vid dessa samtal är ofta inte är tillräcklig.

En del av bolagen bedömer investeringsprodukternas lämplighet på basis av de uppgifter som inhämtats av kunden utan att använda objektiva bedömningskriterier. Kundens risktolerans eller förmåga att bära förlust bedömdes exempelvis oftast inte med bolagets egna kriterier, utan de uppgifter som kunden lämnar tas som sådana som grund för bedömningen.

En del av bolagen svarade att de beaktar all den information som de inhämtar av kunderna i lämplighetsbedömningen. I brist på noggrannare anvisningar blev det i fråga om vissa bolag i temabedömningen emellertid oklart på vilket sätt vissa av de insamlade uppgifterna bedöms, t.ex. på vilket sätt kundens personliga förhållanden beaktas (ålder, utbildning, yrke, familjesituation osv.)

Kostnader för likvärdiga investeringsprodukter och produkternas komplexitet

Majoriteten av bolagen hade inga klara riktlinjer eller rutiner för att bedöma kostnaderna för likvärdiga investeringsprodukter som svarar mot kundens investeringsprofil och produkternas komplexitet. En del av bolagen beskrev i sina svar att produktens kostnader och egenskaper behandlas tillsammans med kunden, men det blev oklart om processen i praktiken innehöll en bedömning och jämförelse av likvärdiga produkter. En del av bolagen konstaterade att om kunden rekommenderas en dyrare och mer komplex produkt, ska det alltid finnas särskilda grunder för det.

I ett av bolagen var produkternas kostnader ett av de viktigaste kriterierna i investeringsrådgivningen som bygger på en modellportfölj, och om det i modellportföljen väljs en dyrare produkt, ska de fördelar som uppnås ha större vikt än kostnaderna för produkten. I bedömningen beaktades även avkastningsförväntningen. Som en delfaktor i den fortlöpande uppföljningen av produkturvalsprocessen beaktades den realiserade avkastningen på den valda produkten i modellportföljen efter kostnader.

I flera bolag baserade sig informerandet av kunden om en dyrare och mer komplex produkt endast på investeringsrådgivarens muntliga redogörelse och i vissa bolag informerades kunden inte om en sådan produkt överhuvudtaget. Noteringar om detta fanns inte heller i de lämplighetsbedömningar eller -rapporter som ingick i samplet. Utifrån detta var det oklart om man i bolaget dokumenterat sådana fall ens internt i kundinformationen eller systemen.

Byte av investeringsprodukt

Majoriteten av bolagen definierade att det vid byte av investeringsprodukt är fråga om byte av vilken som helst av de gällande finansiella instrumenten mot en annan produkt. I ett bolag ansåg man att det var fråga om byte endast om investeringen byts mot en motsvarande produkt i samma kategori av finansiella instrument.

Bolagen svarade att man vid byte av produkt såsom ekonomiska faktorer bedömde t.ex. kostnaderna i anslutning till försäljning, kostnaderna för de rekommenderade produkterna, avkastningsförväntningar, risker, investeringshorisont och skattepåföljder. Som icke-monetära faktorer betraktades bl.a. familjesituationen och arvsplanering. Dessa faktorer gavs emellertid inga särskilda betoningar, utan lämplighetsbedömningen gjordes med tanke på försäljning och köp som helhet med beaktande av kundens situation och investeringsprofil.

Alla bolagen uppgav att byte av investeringsprodukt motiveras i lämplighetsrapporten. En del uppgav att försäljning och köp motiveras skilt för sig och att deras förhållande till varandra inte beaktats i motiveringarna. I ett av bolagen presenterades ett sammandrag av kostnaderna för de produkter som bolaget rekommenderar att köpa och sälja. På basis av de lämplighetsbedömningarna i samplet kan det konstateras att samtliga bolag har otillräckliga motiveringar för bedömningen av fördelarna av byte jämfört med kostnaderna.

Intern kontroll

Alla bolag svarade att compliance-funktionen övervakar lämplighetsbedömningen på något sätt. I största delen av bolagen har tillsynsuppgifterna inkluderats i compliance-funktionens årsplan. Alla bolag svarade att de följer upp och övervakar genomförandet av och kvaliteten på lämplighetsbedömningarna med regelbundna stickprov som genomförs av compliance-funktionen, riskhanteringen, den interna revisionen och/eller av cheferna. I två bolag genomförs tillsynen så att back office granskar alla transaktioner. Ett bolag kompletterar stickproven med inbyggda systemkontroller. Om bolaget har anknuten ombud, riktas ingen särskild tillsyn till deras verksamhet.

Finansinspektionens ståndpunkt

Allmänt

Bolagen ska ha täckande interna anvisningar om lämplighetsbedömning.¹⁷ I anvisningarna ska det noggrant beskrivas på vilket sätt de upplysningar som samlas in av kunden bedöms och hur enskilda upplysningar inverkar på vilket investeringsråd som ges.

Då investeringsrådgivning ges ska egenskaperna hos de investeringsprodukter och -tjänster som bolaget tillhandahåller tas i beaktande i lämplighetsbedömningens omfattning.¹⁸ Omfattningen av den tjänst som erbjuds kunden och investeringsprodukternas komplexitet eller deras andra egenskaper kan inverka på

¹⁷ Punkterna 22 och 33 i riktlinjerna.

¹⁸ Punkt 79 i riktlinjerna.

mängden information och hur noggrann information som behövs i lämplighetsbedömningen.

Bolagen ska när lämpligheten bedöms utöver de uppgifter som samlats in av kunden även använda egna objektiva bedömningskriterier, så att lämplighetsbedömningen inte enbart grundar sig på kundens självbedömning.¹⁹ Särskilt då det gäller förståelsen för balansen mellan risk och avkastning, investeringserfarenheten och investeringsförluster ska bolaget använda egna bedömningskriterier som motvikt till kundernas självbedömningar.

Kostnader för likvärdiga investeringsprodukter och produkternas komplexitet

Bolagen ska ha lämpliga riktlinjer och rutiner för att säkerställa att de förstår typen av investeringsprodukter som väljs ut till kunderna, produkternas egenskaper, kostnader och risker, och att de med beaktande av kostnader och komplexitet bedömer om det finns likvärdiga investeringsprodukter som lämpar sig för kunden.²⁰ Bedömningen av likvärdiga produkter kan i bolaget genomföras centraliserat på högre nivå, t.ex. genom att fastställa investeringsstrategier eller modellportföljer som lämpar sig för olika investeringsprofiler, men även då ska bolaget se till att de investeringsprodukter som väljs ut är lämpliga och uppfyller varje enskild kunds profil. Om bedömningen av likvärdiga produkter är begränsad på grund av att bolaget har ett litet produktutbud eller det väljer att rekommendera endast ett produktslag, är det viktigt att kunderna görs fullt medvetna om att produktutbudet är begränsat.²¹

Om kunden rekommenderats en dyrare eller mer komplex produkt, ska bolagen kunna motivera sin rekommendation. Bolagen ska dokumentera och förvara informationen om detta beslut. Dessutom ska det i bolagets interna kontroll fästas särskild uppmärksamhet vid sådana fall. Dessutom kan bolaget informera kunden om motiveringarna till valet att rekommendera köp en dyrare eller mer komplex produkt. Finansinspektionen rekommenderar att också dessa motiveringar dokumenteras i lämplighetsrapporten. I vilket fall som helst ska bedömningen och grunderna för valet dokumenterats internt i bolaget.²²

Byte av investeringsprodukt

Med byte av investeringsprodukter avses försäljning av ett finansiellt instrument och köp av ett annat finansiellt instrument. Detta gäller inte enbart byte inom samma kategori av finansiella instrument. Bolagen bör ha adekvata riktlinjer och rutiner i kraft för att säkerställa att de när de rekommenderar byte av investeringsprodukter har nödvändig information om kundens befintliga investeringar och kan analysera kostnaderna och fördelarna med bytet.²³ I bedömningen ska både finansiella och icke-finansiella faktorer beaktas. Vad gäller kostnaderna bör bolagen beakta alla de kostnader och avgifter som berörs av relevanta bestämmelser enligt MiFID II.²⁴

Om man beslutar om ett byte centralt, t.ex. vid tillämpande av modellportföljstrategier, kan analysen av kostnader och fördelar som utförts på denna nivå normalt tillämpas på alla jämförbara kundportföljer utan att bedöma varje kund enskilt. Även om analysen av

¹⁹ Punkt 44 i riktlinjerna.

²⁰ Artikel 54(9) i förordningen.

²¹ Punkterna 85-86 i riktlinjerna.

²² Punkt 87 i riktlinjerna.

²³ Artikel 54(11) i förordningen och punkt 88 i riktlinjerna.

²⁴ Punkt 90 i riktlinjerna.

kostnader och fördelar analyseras på högre nivå, bör bolaget ha tillräckliga kontroller för att säkerställa att inte specifika egenskaper hos vissa kunder kräver en mer distinkt analysnivå.²⁵

Vid investeringsråd ska bolaget ge kunden en förklaring till, samt i lämplighetsbedömningen inkludera en redogörelse för, varför fördelarna av det rekommenderade bytet är större än kostnaderna.²⁶ Bolaget ska ha ett lämpligt kontrollsystem för att följa upp att kraven i anslutning till detta följs.

Intern kontroll

Bolagen bör med hjälp av interna anvisningar och intern kontroll försäkra sig om att den investeringsprodukt som rekommenderats eller sålts åt kunden är lämplig för kunden. Bolag som använder t.ex. system som hjälp vid lämplighetsbedömningen ska också övervaka och säkerställa att systemet lämpar sig för sitt ändamål.

Bolag som verkar via anknutna ombud ska med hjälp av interna anvisningar och kontroll se till att investeringsrådet passar kundens profil oberoende av bolagets verksamhetsmodell.

4 Lämplighetsrapport

Villkor

- Lagen om investeringstjänster, 10 kap. 4 § 1 mom. Samt 10 kap. 7 § 2–4 mom.
- Direktivet om marknader för finansiella instrument 2014/65/EU, artikel 25.
- Kommissionens delegerade förordning (EU) 2015/2017 artikel 54 och 55

Iakttagelser

En del av bolagen har inkluderat alla de uppgifter som regleringen förutsätter i sina lämplighetsrapporter. I lämplighetsrapporterna saknades bland annat information om hurdana investeringsråd som getts kunden samt analys om kostnader och fördelar. Många bolag använde färdiga standardfraser i sina motiveringar, men motiveringarna var inte alltid tillräckligt individualiserade. I fråga om alla bolag kunde det inte säkerställas huruvida de skickar en lämplighetsrapport till kunden före en transaktion. Ett bolag hade gett rådet att investeringsrådgivaren i samband med investeringsrådgivning på distans säkerställer att kunden godkänner att lämplighetsrapporten skickas först efter en transaktion eller ger kunden möjlighet att senarelägga transaktionerna till efter att rapporten mottagits.

Bolagen hade varierande processer för att övervaka lämplighetsrapporternas kvalitet och distribution. En del uppgav att de granskar varenda lämplighetsrapport som en del av sina back office-rutiner eller med hjälp av inbyggd systemkontroll. Enligt ett bolags svar granskar compliance-funktionen lämplighetsrapporterna med stickprov minst varje år. En del av bolagen övervakar lämplighetsrapporternas kvalitet och distribution endast sporadiskt, antingen med stickprov eller eventuellt som en del av compliance-funktionens eller den interna kontrollens granskning. Ett bolag konstaterade att den inte övervakar distributionen av lämplighetsrapporterna överhuvudtaget.

²⁵ Punkt 93 i riktlinjerna.

²⁶ Punkt 91 i riktlinjerna.

Finansinspektionens ståndpunkt

Vid investeringsrådgivning ska bolaget ge kunden en lämplighetsrapport som innehåller en sammanfattning av det givna rådet och om huruvida rekommendationen är lämplig för kunden. Av lämplighetsrapporten ska det framgå att det är fråga om lämplighetsrådgivning samt de individuella motiveringarna till investeringsrådet. Lämplighetsrapporten ska innehålla information om hur investeringsrådet motsvarar kundens mål och beaktar kundens personliga omständigheter med hänvisning till den erforderliga investeringshorisonten, kundens kunskaper och erfarenhet och kundens risktolerans och förmåga att bära förluster.²⁷ I motiveringarna till investeringsrådet kan standardfraser användas, men det ska vara möjligt att lägga till individuella motiveringar.

Lämplighetsrapporten ska skickas kunden före en transaktion, förutom om kunden har gett sitt samtycke till att rapporten skickas i efterskott och kunden har haft möjlighet att senarelägga transaktionen. Bolagens ska kunna bevisa att lämplighetsrapport lämnats i enlighet med regleringen.²⁸

5 Iakttagelser hos de enskilda företagen under tillsyn

Finansinspektionen skickar vart och ett av de bolag som deltog i temabedömningen ett tillsynsbrev med bolagsspecifika iakttagelser. Finansinspektionen förutsätter att vart och ett av dessa bolag behandlar iakttagelserna i tillsynsbrevet på ett möte och vid behov upprättar en verksamhetsplan för korrigerande av observerade brister.

²⁷ Artikel 54(12) i förordningen.

²⁸ Artikel 25(6) i direktivet.